

Anulu III.

Nro 8.

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 Aprilu 1885.

Cuprinsulu:

Baseric'a si teatrulu. — Respunsu la una critica. — Blastemele Marelui Vasilie
la poporulu nostru. — Tractarea Santeloru Sacramente preste totu in scol'a
poporala. — Respunsuri.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fi. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Baseric'a si teatrulu.

Este grea lupt'a, ce o lupta astàdi baseric'a cu inimicii ei. Este grea deoparte, pentrucà inimicii ei suntu forte multi, éra de alta parte, pentrucà armele, ce le intrebuintiéza eli in contr'a basericei suntu forte multe si forte varii. Nu se multiuescu numai cu ace'a, cà ataca credinti'a Santei Scripturi, codicele ce cuprinde cea mai mare parte a principiiloru si a adeveruriloru ei; nu se multiuescu numai cu ace'a, cà chiama natur'a cu legile si cursulu ei in ajutoriu spre a-i resturná principiile ei fundamentali; nu se multiuescu cu ace'a, cà sucescu adeverurile istorice in tote partile, pentru de a faurí si pre calea acést'a una arma in contr'a basericei; nu se multiuescu cu tote aceste; ci spre a discreditá baseric'a câtu se pote mai tare in ochii lumei se silescu a o aduce in contrastu cu institutiunile cele mai placute ale tempului nostru, cá astu-feliu se instraineze inimile omeniloru dela ea. Acést'a intre altele multe o facu inimicii atunci, cându se incerca a aretá, ce pusetiune inimica ia baseric'a facia cu teatrulu, care este astàdi una institutiune din cele mai placute, si care joca astàdi una rola in viet'i'a poporeloru, cá si nice cându mai in ainte. Bine sciu eli, câte inimi se instrainéza de catra baserica, deca in ele a strabatutu odata convictiunea, cumcà baseric'a ar' fi inimica si ar' combate din principiu una institutiune cá teatrulu, care a strabatutu atâtu de adencu in sangele poporeloru. Câce pucini, tare pucini voru fi aceia, cari se cunosca cestiunea acést'a atâtu de momentosa precum se cuvine, cari se fia in claru cu chiamarea si ide'a teatrului cá atare si cu principiile morali ale basericei si combinandule pre ambele la olalta se-si pota face una idea corecta despre pusetiunea, ce baseric'a din punctu de vedere moralu si culturalu trebue se o iee facia cu elu. Si Domne! câtu suntu de multi si prin publiculu nostru, cari de locu nu suntu in claru cu tota cestiunea acést'a. Fia-ne dara iertatu, pre câtu ni ierta spatiulu nostru celu angustu, a o atinge pre scurtu si a o dilucidá in câtuva, pentrucà se se pota vedé, cumcà pusetiunea, ce o a luat si o ia baseric'a facia cu teatrulu, nu este decátu cea dictata de principiile etice cele adeverate, pre care trebue se o iee ori ce omu, in aintea caruia ori ce institutiune culturala numai intru atât'a pote se aiba valoare, incátu ace'a urmaresce unu scopu óre care moralu, pre care deca-lu pierde din vedere, atunci tota valoarea ei culturala este nimicita.

Nice unu esteticu nu a negatu nice odata, cumcà teatrulu numai intru atât'a si pana atunci este si merita numele de institutiune culturala, in câtu si pana cându urmaresce scopulu ace'l'a frumosu de a insuffetí pre omeni pentru totu ce e nobilu si bunu. Cându din contra cadiendu dela scopulu

acest'a degeneréza in una gâdilire a sensualitatei seau in apoteos'a unoru principii periculoase moralitatei, atunci elu a incetatu de a mai fi una institutiune culturala, si prin acést'a si a pierdutu si dreptulu de a mai esiste. Si in adeveru! pana cându elu urmaresce scopurile morali, pana atunci este mai pre susu de ori ce indoiéla una institutiune culturala de momentulu celu mai mare. Lucrurile cetite, fia ele ori si câtu de bine scrise, nu strabatu si nu misica inin'a omului asia tare si asia adencu cá cele vediute. Fia nara-tiunile si istoriele morali ori si câtu de plasticu descrise, căce efectulu loru nice odata nu se pote asemená cu alu lucruriloru vediute. Din caus'a acést'a spiritulu omenescu in scurtu tempu dupa ce a trecutu preste stadiiele cele de antâiu ale civilisatiunei, a venitu la ide'a, cá se faca, cá ce'a ce este bunu si frumosu se intre in sufletulu omului prin ace'a, cá le vede cu ochii proprii. Pre calea acést'a s'a nascutu teatrulu. Nu liter'a morta este ce'a ce vorbesce omului in teatru, ci vietia omenesca intréga, omulu intregu cu tote partile lui cele bune si cele rele este ace'a ce vede omulu cu ochii sei proprii.

Pre lâng'a calitatea acést'a momentosa mai are teatrulu inea si una alta calitate, care-lu face una institutiune culturala de momentulu celu mai mare. Anume ori ce instructiune morala din natur'a ei este unu lucru molestu si ostenitoriu. De ar' fi cinev'a ori si câtu de entusiasmata pentru iustructiunea morala, deca ace'a i se predá in una forma óre care uscata, atunci ace'a mai iute seau mai târdíu, inse la totu casulu devine ingreunatoria si ostenitoria. Nu asia stá lucrulu, deca instructiunea morala imbraca form'a teatrada. Prin acést'a tota instructiunea capeta vietia si potere patrundictoria irresistibila; ce'a ce mai in ainte a fostu molestu, ingreunatoriu si ostenitoriu, acum devine placutu si desfetatoriu; ce'a ce mai in ainte a fostu sarcina, acum devine placere si desfetare, prin ce scopulu instructiunei morali se ajunge inea si cu mai mare securitate. In teatru invetia omulu desfetanduse, in teatru se instruéza omulu plinu de placere, in teatru, cá si nice in una alta institutiune omenésca este intrupatu principiulu anticiloru de: *miscere utile dulci*. Din caus'a acést'a efectele teatrului au fostu totu de a un'a mari si poterea lui totu de a un'a impunetoria. Enciclopedistulu francesu Rousseau, care a retacitu in multe privintie asia de multu, cunoscundu natur'a si poterea cea mare a teatrului a caracterisatu odata poterea acést'a a teatrului in unu respunsu câtu se pote mai bine. Cându regatulu Poloniei in urm'a intrigiloru celoru multe interne erá aproape de perire, atunci mai multi barbati poloni de influintia au caletoritu in Franci'a la Rousseau, cá se céra consiliu dela elu, cá dela unu profundu cunoscutoriu alu inimei omenesci, cumcá ce ar' fi de facutu in Poloni'a in nesce impregiarari atátu de triste. Mai in intréga Poloni'a prin clasele conducutorie a fostu pieritu mai de totu iubirea cea adeverata de patria si caracterele au fostu degeneratu de totu tare, asia câtu intrigile strainiloru spre ruina Poloniei in sinulu ei afláu pamentulu celu mai acomodat si mai fructiferu. Celi mai nobili dintre notabili Poloniei

eráu gata la ori si ce sacrificiu spre a mantuí tier'a. Din caus'a acést'a alergaru la Rousseau, cá se-i cera consiliulu. Atunci Rousseau cá unu profundu cunoscutoriu alu puterei celei magice, ce o pote eserceá teatrulu asupr'a caractereloru si ideiloru omeniloru, li respunse: faceti cá eroii si caracterele cele mari ale istoriei vostre nationali se mai invia inca odata din mormentu pre bin'a teatrului, si atunci nu ve temeti, patri'a vostra e salvata!

Facia cu una putere culturala si morala atátu de impunetoria cum este teatrulu, pre dreptulu se intréba acum omulu, cumcà ce pusetiune a luatu baseric'a?

La aceste respundemu, cumcà baseric'a teatrulu cá atare, in câtu elu este una institutiune dintre cele mai frumoase culturali si morali nu l'a condamnatu nice odata. Si cum ar' fi si potutu face asia ceva baseric'a; baseric'a care totu de a un'a a imbratsiatu cu caldura totu ce este bunu si ce e frumosu. Nu! acést'a nu o a facutu baseric'a cu teatrulu in ide'a lui, cu teatrulu consciu de chiamarea si natur'a sa nice odata. Ci deca baseric'a a pasitu ver odata in contr'a teatrului, atunci acést'a o a facutu din motive, pre cari ori ce omu iubitoriu de progresulu moralu alu omenimei trebuie se le aprobe.

Pana candu omulu este in trupu, pana atunci este supusu gresieleloru. Ma pana atunci ori si ce institutiune, fia ace'a câtu de frumoasa, pote se degenereze chiaru in contrariulu ei. Asia este natur'a omenésca cea debilitata prin peccatulu stramosiescu, cá ea abuséza nu odata si de lucrurile cele mai bune si mai frumoase. Câce unde este institutiunea ace'a in istori'a omenimei, de ar' fi fostu ea ori si câtu de buna si de frumoasa, de carea se nu fia abusatú omenii mai multu seau mai pucinu, si se nu o fia folositu spre scopuri chiaru contrarie naturei ei. Din caus'a acést'a Domnedieu prevediendu cumcà chiaru si cu baseric'a s'a, cu institutiunea cea mai inalta depre pamentu, cadiendu in manile omeniloru lasati de sinc se pote intemplá asia ceva, o au incredintiatu de ajutoriulu Spiritului Santu, cá nu cumva se degenereze si ea in manile omeniloru si se abereze dela scopulu seu. Intre institutiunile omenesci inse nice un'a nu este atátu de aplicata la abusu si degenerare cá teatrulu. Acést'a chiaru pentru calitatea ci cea eminenta, cá ea instruéza pre omu implendulu de placere si de desfetare. Si apoi sciutu este, cá omulu de nemicu nu abuséza asia usioru cá de ce'a ce este placutu si desfetatiu. De aci a urmatu apoi, cá in adeveru nece una institutiune nu a degeneratu asia de multe ori si asia de tare cá teatrulu. Câte casuri nu ni areta istori'a, cându teatrulu in locu de a fi scola a moralitatei, a devenitu una scola a desfriului si a sensualitatei celei mai rafinate. Acést'a s'a intemplatú cu deosebire in seculii celi de antáiu ai erei crestine, in seculii accia cându crestinismulu incepuse a prinde radecini in inimile poporeloru. Ce erá atunci teatrulu la Romani pentru esemplu? Erá elu ore atunci scol'a cea frumoasa a moralitatei si nobilitatei? Nu! Nice pre departe, ci cá si cum ar' fi voitu

a aretá, câtu de selbaticu pote se fia omulu si in institutiunile cele mai frumose in ide'a loru, teatrulu la Romani a fostu degeneratu in un'a desfetare la privirea versarei de sange omenescu. Este destulu se-si aduca omulu aminte de amfiteatrele Romaniloru si de luptele gladiatoriloru in Circus, de jadurile aceste omenesci, pentrucá se-si pota face una idea, de ce abusu infricosiatu este capace teatrulu. Rom'a inse curundu dupa ace'a a cadiutu, si resturile culturai antice cu tote partile loru cele rele si au luatú refugiulu la Constantinopolu. Aci degenerarea teatrului la Romani a imbracatu unu coloritu grecescu, inca si mai disgustatoriu si mai respingutoriu cá la Romani. Greculu din Constantinopolu, ce se tieneá de cultu, fienducá elu a fostu mai totu de a un'a timidu, nu mai aflá desfetare in versare de sange in teatru, inse pentru ace'a a inceputu a introduce in teatru scenele cele mai obscene, cele mai sensuali si mai rusinose, de cari si Romaniloru in tempulu degenerarei loru celei mai afunde inca le au fostu gretia si rusine. Cuibulu foradelegiloru carnali si sensuali celoru mai urite au devenitu teatrulu in manile Bizantiniloru, dupace centrulu culturai antice s'a fostu stramutatu din Rom'a in Constantinopolu. Ma decadinti'a Greciloru in privinti'a acést'a a fostu mersu asia departe, câtu in teatrele cele obscene au fostu inceputu a amestecá si lucrurile cele sacre. Este destulu intre cele multe a amintí de decadinti'a teatrului imperatescu pre tempurile imperatesei Eudocsi'a, cându unu barbatu de caracterulu Santului Joanu Gura de auru a fostu silitu se pasiesca in contr'a Sodomei acesteia, si apoi de scenele cele scandalose teatrale amestecate cu lucruri sacre, ce eráu in Bizantiu, la ordinea dilei pre tempurile lui Fotiu. Ma potemu díce, cá in totu tempulu anticitei crestine teatrele pagane, romane si grecesci, la cari mai cu sema in seclii mai târdii, luau parte si crestinii cei slabi, nu eráu intru atât'a teatre, câtu mai multu nesce cuiburi de fora de legi, in cari omulu in locu de a se poté inaltia la idealulu seu moralu decadeá mai diosu cá animalulu. In totu tempulu acest'a nu se afla nice baremu unu singuru casu, cându teatrulu ar' fi facutu baremu una singura incercare de a se simulge din decadinti'a acést'a si a se aventá la ceva mai bunu, mai nobilu si mai frumosu. Cu deosebire Grecii decadiuru asia de tare, câtu pentru eli dramaturgii loru celi celebrii antici, unu Sophocle, unu Aeschilu, unu Aristophane, cari cuprindu in sine forte multu bunu si frumosu, éra in privinti'a formei suntu neajunsi, eráu pentru eli cu totul neintelligibili, si deca semiururile si patimile loru cele rele nu afláu in teatru nice unu nutrimentu diabolicu, atunci pentru eli nice teatrulu nu mai aveá nice una insemnatate. Éta câtu pote abusá omulu si de institutiunile cele mai frumose!

Punasi acum ori si ce omu, caruia moralitatea publica i este mai pre susu cá ori si ce, intrebarea, cá ore in tempurile acele, ce puseiune a potutu se ie baseric'a facia cu teatrulu cadiutu atâtu de afundu dela chiamarea sa? si credemu, cá ori si cine va fi de acordu cu noi, cá baseric'a deca nu a voitú a se negá pre sine insasi, a trebuitu se combata unu atare teatru din

tote poterile si se oprésca credintiosiloru sei cu tota autoritatea ei divina frecuentarea lui. Deca baseric'a nu ar' fi facutu asia, deca ea ar' fi toleratu una atare decadintia morala fora a-si redicá vocea in contr'a ei, atunci ea ins'asi s'ar' fi facutu complice la uciderea moralitatii, carea este scopulu ei celu mai inaltu. Acést'a inse baseric'a nu o a potutu face nice decum, si deca o ar' fi facutu, atunci pre dreptulu i s'ar' poté imputá de tota lumea cá unu pecatu greu in contr'a omenimei. Baseric'a inse condusa de Spiritulu santu nu numai cá nu a comisu gresiel'a acést'a, fora trebue se i se ascrie cá unu meritu deosebitu, cá in tempurile acele singura ea a fostu, care a mai tienutu susu flamur'a moralitatii celei adeverate in teatru si a pasitu cu tota puterea in contr'a lui. Chiaru si Pravil'a nostra inca este plina de canone indreptate in contr'a teatrului aceluia decadiutu, prin cari parte opresce credintiosiloru sei cercetarea lui, parte areta pericolulu celu mare, ce-lu ascunde in sine teatrulu de atunci pentru moralitatea, religiositatea si mantuirea filoru sei, parte stigmatiséza pre aceia, cari figuréza in elu cá in scenatori si actori.

Se pote inse ore deduce din pasirea cea energica a basericii in contr'a teatrului celui decadiutu in contrariulu seu, se pote ore de aci deduce, cumcá baseric'a din principiu este in contra la ori si ce teatru, chiaru si cându acel'a este la inaltínea misiunii si chiamarei sale, si prin acést'a cá baseric'a ar' fi in contr'a unei institutiuni frumose culturale? Nice de cum! Adevratu cá canonele de atunci nu facu deosebire intre teatru si teatru, ci preste totu condamna teatrulu. Acést'a inse o facu canonele din cauza, cá pre tempurile acele nice nu esistá altu teatru, decátu celu degeneratu, si prin degenerarea acést'a s'au fostu conturbatu si ideile omeniloru cu privire la teatru intru atát'a, in câtu celi mai multi, deca nu toti, nice nu-si poteáu intipuí teatrulu, decátu in form'a lui cea decadiuta de atunci. Si fiinducá publiculu nu faceá deosebire intre teatru si teatru, asia a fostu lucru naturalu, cá nice canonele nu au avutu lipsa, cá se faca deosebirea acést'a. Ma si prudintí'a a pretinsu, cá canonele in tempurile acele se nu faca deosebirea acést'a. Teatrulu preste totu erá atátu de decadiutu si atátu de immoralu, câtu baseric'a trebuieá se insufle credintiosiloru sei una horore si una ura de totu mare facia cu elu, deca voieá cá se-lu combata cu succesu. Una atare orore si ura nu ar' fi potutu escitá baseric'a nice odata facia cu elu, deca in canonele ei ar' mai fi facutu ceva deosebire intre teatru si teatru, fiinducá atunci sub masc'a deosebirei acesteia tare usioru s'ar' fi facutu multe abusuri, si baseric'a scopulu seu nu si l'ar' fi ajunsu. In nesce tempuri normali poteá baseric'a face una atare deosebire fora nice unu pericolu. In tempuri asia abnormali inse si de una decadintia asia afunda a teatrului cá cea de atunci, una atare deosebire mai multu ar' fi stricatu, decátu ar' fi folositu.

Cumcá baseric'a nice odata nu a condamnatu teatrulu, incátu acel'a remane fidelu misiunii sale de a fi unu predicatoriu tare practiculu alu mora-

litatei și atotul ce e bun și frumos, între altele se vede și de acól, că în evul mediu biserice'a a și partinitu teatrulu, ma nu numai l'a partinitu, foră s'a nascutu sub aripile ei. Se întielege de sine, că teatrulu acest'a nu a mai fostu mai multu teatrulu celu degeneratu din Rom'a și Bizantiu, ci teatru, care aveá preste totu unu coloritu sacru. Ma doi dintre celi mai mari dramaturgi ai totoror tempuriloru, spaniolii Lopez de Vega și Calderon dela Barca au fostu preoti, și biserice'a nu numai nu i a condamnatu, foră din contra i a pretiuitu totu de a un'a și opurile și scrierile loru dramatice le pretiuesce că pre productele cele mai frumoșe ale bisericei catolice pre terenulu dramaturgiei.

Adeveratu că mai existu și astăzi moralisti, cari opinéza, cumcă biserice'a prin canonele ei s'a dechiaratu în contr'a la ori și ce teatru, nu atât'a pentru-că ori și ce teatru este în sine reu, ci pentru-că nice una institutiune nu degeneréza asia usioru că teatrulu, și asia este mai bine, că de una atare institutiune se se feréșca credintiosii, decâtu că se existe în midiloculu loru una institutiune, ce asia usioru pote decadé și li pote pregatí periculu moralu. Inse în tempulu mai nou celi mai multi moralisti au în privinti'a acést'a una parere multu mai blanda, cumcă biserice'a numai teatrulu celu decadiutu l'a condamnatu, și nice odata nu a fostu din principiu în contr'a teatrului, cându acel'a remane fidelu misiunei sale de a predicá numai și numai ce e moralu, bunu și frumos.

Responșu la una critica.

HOTOANU (Dieces'a Gherlei) Martiu 1885.

În Nr. 21 din an. tr. 1884 alu acestei onorate foi bisericesci, i-s'a facutu o critica carticelei de rogatiuni și cantari bisericesci „Icón'a Sufletului“ — elucrata din s. carti canonice pentru folosulu poporului romanu prin subșcrișulu.

La acést'a critica nu amu responșu din unele consideratiuni speciali, a responșu inse cu atâtu mai eclatantu on. publicu, prenumerandu mai tóte exemplariile cari se tiparise pana la una mîa din amintit'a carticea. Déca totusi acumu vinu și eu a-mi espune parerile facia de cestionat'a critica, aretându mai antâiu motivele cari m'a indemnatu la prelucrarea și edarea carticelei în form'a precumu se afla, o facu acést'a la indemnulu unoru impregiurari neasceptate și neprecalculate.

Midiloculu celu mai puternicu de a stârni și nobilitá sentimentulu pietatiei religioșe în poporulu credintiosu este cântulu religiosu. Prin cântare, atâtu cantaretiulu câtu și ascultatoriulu, desbaeratu de grigile lumesci, delectându se entusiasméza și realtia cu sufletulu intru laud'a și marirea a totu puterniculu Domnedieu, — deunde cu dreptulu se dice: *qui cantat bis orat.* — Unde cantarile religioșe se esecutéza în óre care modu regulatu, acolo credintiosii grabescu cu micu cu mare la Cas'a lui Domnedieu — acolo nu vedi

baseric'a góla in dfile de Domineci si Serbatori; pâna cându, unde bietulu glasnicu oficiante se casnesce solo a invêrti sorocele — adese dupa glasulu chibzueleuru proprii, acolo si cei coadunati in mare parte, afla mai priintiosu simtiriloru de a se leganá in bratielu lui Morfeu. Amu auditu, dorere, dela unii: asiu merge bucurosu la S. Baserica, dar' mi e mila a vedé casninduse bietulu cantore singuru singurelu, nice are glasu nice scie cantarile cumu se cade. —

Dupa esemplulu mai multoru comune din vecin'a Diecesa greco-cat. Oradana, unde asia frumosu esecutédia junimea adulta de ambe secse cantarile sacre in S. Baserica — intre cari adi escelédia comun'a mare *Sannistlându* atâtu prin proportiunea numerica a poporului evlaviosu, câtu si prin regulat'a preparatiune in esecutarea cântâriloru basericesci, dîcu, dupa esemplulu frumosu si inaltiatoriu de ânimi a acelor'a, la an. 1873 cându amu devenitu preotu fungente in parochi'a Hotoanu, m'amu adoperatu a coaduná junimea saténa de ambe secse in scól'a regulata de Domineci si Serbatori, si impreuna cu Cantorulu-Docinte mi-a succesu a-o prepará in esecutarea cântâriloru basericesci astu-feliu, câtu la an. scol. 187⁶/₇, dupa departarea concernintelui Cantoru-Docinte — nepotendu capetá unu altulu destoinicu cualificatu, — sub decursulu unui anu intregu, tóte functiunile sacre cantorale le-a sevarsitu chorulu tenerimei condusu de ea insasi — spre multiamirea toturoru, — ér' eu, fia disu fora lauda, luându sarcin'a si de invetiatoriu in acelu anu, mi-a succesu a pune temeiu de 200 fl. v. a. la unu fondu scolasticu pentru scól'a confess. a acestei parochii.

In invetiarea tinerimei m'amu ajutatu multu cu carticic'a fericitului Vasiliu V. Vancu *Lumin'a Credintie**), pre care mi a succesu a face se si-o procure mai toti dintre junime câti sciau cetí. (De cându s'a tiparitu acést'a carticea, a inceputu in acestea parti a se sporí si Corurele parochiale mai cu nadejde).

Metodulu ce l'amu urmatu in invetiarea cântâriloru, e simplu si usioru, — mai întâiu amu luatú cantârile dela Liturgi'a S. Joanu — celea mai usióre si amu procedatu graduatu pâna le-a invetiatu tóte, dupa acést'a celea a S. Vasiliu. La Manecatu, mai antâiu Docsologi'a, Catavasielu mai de obsce — si asia in ordu tóte celea mai comune a manecatului, inseratului, dela inmormentare, pentru processiuni, viersuri ocasionale religiose si lumesci, asia in câtu, incetu cu incetulu, ni s'a formatu in Parochia unu Choru basericescu, de care se esprimu multiamitori cu totii câti-lu audu cantându si care, pana acumu si-a primitu apretiare publice in „Observatoriulu“ de dóue ori.

In scól'a de tóte dílele, la órele pentru cantu, Docentele-Cantoru cânta cu prunciu scolari viersulu dílei, cantâri dela Liturgi'a, inmormentare etc. si asia, in loculu celoru esiti din Choru — prin casulu de casatori'a, se recrutéza altii cari, esiti dela scól'a de tóte dílele si avendu deja cunoscintiele ele-

*) Acést'a nu se mai afla de vendiare.

mentarie a cântărilor, se dedau usioru încâtu Chorulu nu suferi scadiementu. Aci mi permitu a observá, unii cantori suntu pucinu bagatori de séma si la prosodf'a limbei. Cá se-i ésa ritmulu cântărei, intonédia cuvintele schimositu, s. e. in locu de *marire* cânta *mărire* scl. In cantare cá si in vorbire trebue grigitu tonidiarea cuvintelor, altcumu pierde fôrte multu din valóre in aintea audf'toriului câtu de câtu pricepatoriu.

Din practic'a lucrului espusu — unde spre a ilustrá mai evidentu motivulu principalu a edarei carticelei amu fostu constrinsu a vorbí pro domo —, m'amu convinsu cu deseversire despre lips'a unui manualu indemanatecu, care se fia accessibilu poporului cetitoriu — cé charu D.lui se sporesce dilnicu — atâtu prin dispuerca materiei, câtu si a pretiului moderatu si cu ajutoriulu càruia se se póta efeptuí mai cu inlesnire compunerea chorumiloru parochiale, cuprindiendu totu-odata si celea mai necessarie rogatiuni pentru poporu, — de aici apoi si indemnulu, cá amu prelucratu carticie'a amintita cu titlulu mai susu aretatu.

Acést'a, pre langa cantarile mai de obsce a Domineciloru, unele pentru Serbatori, câteva dela inmormentare si pucine ocasionali, mai contine: Rog. deminetiei. Siepte Rog. impreuna cu Ps. 50 si Invierea lui Christosu etc. la Manecatu. Rog. mai pentru tóte momintele S. Liturgii. Rog. de Sér'a. Invetiatura despre S. Marturisire si S. Cuminecatura — acést'a, dupa cuoscientiele casitigate cá Confesariu, fôrte de folosu pentru poporu —, mai incolu: Rog. la S. Marturisire si S. Comuniune — in ainte si dupa. Rog. càtra D. Isusu Christosu. Rog. din Paraclisulu S. Nascatórie de D.dieu si vre-o optu Rog. ocasionale.

La edarea carticelei de contienutulu aretatu, m'a indemnatu si unu altu motivu, dupa a mea parere asemenea destulu de momentuosu. Poporulu, mai alesu din acestea provincii, e dedatu a cumpará carti „sfinfe“ de pre la Póciu, Bicsadu etc. importate de jidanii precupeti dela societatile anglicane si aiurea — vendute cu pretiu de nimicu, nu arare ori si de celea dela Dorogu (hotarfisiu cu Póciulu) — chiaru si la indemnulu unoru cosmopoliti heterodocsi alimentati cu preseura romanésca. A contribuí, possibile, la slabírea acestui curentu vigente, sumu de convingere a ff lucru de folosu atâtu din punctulu de vedere vigilante preste tesaurii credintiei nóstre eredita dela mosi de stramosi, câtu si nationalu.

(Va urmá).

Blastemele Marelui Vasilie la poporulu nostru.

Amu amintitu mai de multe, ori cá la poporulu nostru in viéti'a lui benericésca in decursulu petrecerei lui celei atâtu de indelungate in desbinare s'au víritu multe abusuri, pre cari astádi a le mai tolerá si a nu le combate cu tota puterea ar' insemná dcoparte a nu mai precepe tempulu nostru cu ideile lui, éra de alta parte a-si ff pierdutu tota dorerea facia cu cultivarea religiosa a poporulu nostru.

Intre abuzurile aceste, ce diforméza asia de multu viéti'a religiosa a poporului nostru, este si abuzulu, ce-lu comitu unii preoti nu atâta din ignorantia, câtu mai multu din egoismu, cu blastemele Marelui Vasilie. Abuzulu acést'a este cu atâtu mai uritu, cu câtu prin elu deoparte se intuneca religiozitatea adeverata a poporului nostru, care prin elu imbraca una specie de paganismu, éra de alta parte pentrucâ prin unu atare abuzu se da multoru omeni ocasiunea cea mai binevenita de a calumniá atâtu credinti'a basericei câtu si pre preotíme.

Desi nu este certu, cá autoriulu blastemelor acestor'a ar' fi Marele Vasiliu, fiendu-câ s'ar poté aduce nu pucine arguminte, cumu-câ unu atare barbatu de una atare eruditiune teologica, cum a fostu Marele Vasiliu, nu pote fi autoriulu blastemelor acestor'a, acaroru tonu nu pretutindine este celu corectu teologicu, totusi noi le consideramu deodata cá pre nesce esorcismi basericesci meniti a se cetí preste celi obsessi si cuprinsi de diavolulu. Testimoniile Santiloru Parinti despre casuri, candu omeni au fostu in adeveru cuprinsi de diavolulu, suntu atâtu de multe si atâtu de clare, câtu adeverulu loru nu numai din punctu de vedere teologicu, dara nice din punctu de vedere istoricu nu se pote negá. Din caus'a acést'a baseric'a inca din tempurile cele vechi si-a formatu una specie de rogatiuni, cari se se cetésca preste celi obsessi, si fienducâ rogatiunile aceste suntu indreptate in contr'a diavolului si a malitiei lui, de ace'a au capetatu si numele de blasteme. Ma fienducâ in tempurile cele vechi din cause noue necunoscuté, providinti'a domnedieésca a permis, cá casurile de obsesiune din partea diavolului se fia forte dese, asia câtu episcopii si preotii nu mai poteau ajunge cá se cetésca rogatiunile aceste preste celi obsesi, de ace'a baseric'a in apusu a aflatu de bine a creá unu ordu anumitu, a carui chiamare se fia cetirea rogatiuniloru acestor'a numite esorcismi preste celi obsessi, care ordu se numieá alu esorcistatului, éra persoanele, ce primieáu ordulu acest'a, se numieáu: esorcisti.

In tempurile mai târdii casurile de obsesiune s'au mai raritu. Inse de alta parte din impregiurarea cá in tempurile vechi casurile aceste au fostu atâtu de dese, s'a nascutu pre la unii si gresiel'a ace'a, cá consideráu de obsesiune si casuri de acele, cari in adeveru nu eráu, precum intre altele epilepsi'a si alte morburí nervose impreunate cu sgârciuri si spumegári. La morburile aceste cetirea esorcismiloru spre alungarea diavolului nu mai aveáu nice unu sensu. Pentru atari morburí baseric'a dispune de alte midloce, intre cari mai insemnata este sacramentulu ungerei de pre urma, rogatiunea, sant'a liturgiá, si apoi indrumarea patientului si la consiliulu mediciloru cá a barbatiloru de specialitate. Cu tote aceste preoti ignoranti consideráu morburile aceste de obsesiune diabolica si prin urnare preste celi cuprinsi de ele ceteáu esorcismii pentru alungarea diavolului. Prin acést'a in locu de a folosi patientului, inca i faceáu reu si mai mare, cá infricandu-se patientulu si ajungundu la ide'a ficsa, cá este cuprinsu de diavolulu, morbulu lui devineá inca

si mai greu. Din caus'a acést'a baseric'a, cà una mama buna s'a vediutu necessitata a restringe libertatea cetirei esorcismiloru, si a aduce lege basericésca, prin carea preotiloru li se opresce a cetí esorcismii alungarei diavolului preste cineva inainte de ce ar' capetá spre acést'a concessiune dela episcopulu, éra episcopii suntu obligati inainte de ce aru dá concessiunea acést'a a cere parerea mediciloru pricepetori de lucru, si numai atunci a dá concessiune, candu insusi medicii opinéza, cà morbulu nu este morbu naturalu si obsesiunea diavolului este seau secura seau celu pucinu probabila.

Si in apusu legea acést'a se si observéza cu tota scrupulositatea, ma de multe ori cu una scrupulositate extrema, cum s'a intemplat mai in anii trecuti cu unu casu din Metz, cându numai atunci s'a datu concessiune la cetirea esorcismiloru preste doue persone obsese de diavolulu, cându toti medicii au constatat, cà acoló nu este morbu, ci obsesiune adeverata, despre care s'au convinsu si nu pucini necredíntiosi.

In resaritu inse, unde in decursulu desbinarei disciplin'a basericésca s'a relacsatu de totu tare, legea acést'a basericésca atátu de salutaria si intiepleta nu s'a observatu nice odata, asia precum ar' fi trebuit. Dovada despre acést'a este, cà chiaru si astádi mai esistu preoti, cari cetescu blastemele si esorcismii acestia chiaru si preste persone, despre cari suntu insi convinsi, cà suferu numai de unu morbu orecare, si nice decum nu suntu cuprinse de diavolulu. Ma cetescu esorcismii acestia si preste persone de alta limba si confesiune. Si ce e mai durerosu, facu lucrulu acest'a singuru numai pentru-cà este impreunatu cu ceva castig materialu tare neinsemnatu.

Deca atari preoti ar' avé numai câtu de pucina conscientia, si ar' fi patrinsi numai câtu de pucinu de sentiulu de umanitate, atunci ar' trebui se se rusineze de una atare fapta. Càce in cele mai multe casuri nu folosescu nemicu pacientulu, ci din contra i causéza numai unu reu mai mare, prin ace'a cà lu abstragu dela cugetulu de a consultá pre medici, cari in adeveru aru poté se-i ajute. Afora de ace'a, câtu suferu prin acést'a religiosetatea si cultur'a poporului! Mai antáiu poporulu capeta una idea forte gresita de poterea diavolului asupr'a omului, si apoi una idea asemene tare gresita despre morburile trupesci, pre cari se invetia a le considerá de multe ori fora de nice una cauza nu cà purcese din cause naturali, ci dela diavolulu. Nu mai amintimu nemica, câtu se deshonestéza religiunea si clerulu prin atari preoti in aintea strainiloru si chiaru si a Romaniloru de cultura. Si cum nu! Cându vedu unu atare abusu de potestatea preotiésca si de ignorantia poporului.

Inca si mai reu facu aceia, cari cetescu blasteme din resbunare asupr'a altor'a. Se intempla câte odata in poporulu nostru inimiziti intre doi insi. Atunci merge unulu la preotu si lu roga, cà se cetésca blastemele asupr'a celui laltu. Si dorere! se gasescu preoti de aceia, cari implinescu dorinti'a acést'a absurda si paganésca a poporului. Ma deca preotulu din comuna este

omu cu conscientia si nu voiesce se faca lucrulu acest'a, atunci merge alu cincile si alu siesele satu, pana cându afla unu atare preotu. Si totu lucrulu acest'a lu facu atari preoti singuru numai pentru unu castigu neinsemnatu. Nu si adueu, seau nu voiescu atari preoti se-si aduca aminte, că prin asia ceva restorna moralitatea crestina din fundamentu. Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu a dîsu: „*iubiti pre inimicii vostri, faceti bine celoru, ce ve urescu pre voi si ve rogati pentru celi ce ve persecutêza*“; éra cându se intempla, că unulu se veteme pre altulu, atunci dice: „*de te va lovi cineva preste faci'a cea drepta, intorcei si cealalta*“. Prin cuvintele aceste Mantuitoriulu a eschisu resbunarea cu totul din moral'a crestina. Blastemarea contrariului inse este resbunarea cea mai veementa, ma si mai blasfemica, fiinducă voiesce se faca pre Domnedieu partasiu alu resbunarei. Prin acést'a se merge si mai departe cá in Judaismu, căce acoló erá iertatu numai dinte pentru dinte si ochiu pentru ochiu, nu inse si blastemulu si invocarea lui Domnedieu. Astu-feliu atari preoti intorcu tota moral'a crestina chiaru in contrariulu ei, din moral'a iubirei facu moral'a urei, si din moral'a iertarei, facu moral'a resbunarei.

Deca in preotii, cari suntu contaminati cu abusulu acest'a, mai este baremu una urma de conscientia preotiésca, atunci in numele religiunei crestine, in numele religiunei iubirei, in numele poporului nostru, care nu voiesce se remana in privinti'a culturai si a moralitatêi indaraptulu altoru popore, i pote conjurá ori si cine, cá baremu in tempulu nostru se incete odata a mai abusá de poterea si de darulu preotiescu si de ignorantia'a bietului nostru poporu si se nu mai espuna credinti'a si natiunea nostra risului si batujocurei strainiloru.

Tractarea Sânteloru Sacramente preste totu in scol'a poporala.

(De Georgiu Munteanu prof. prep.)

(Urmare).

Semnul *vedintu* trebue se fia acuratu acel'a, pre carele l'a introdusu insulu Domnulu nostru Isusu Christosu, ori l'a prescisu s. maica baserica in numele seu.

Grati'a *nevedinta* este totu de a un'a ori cea justificatoria ori cea sântitoria, carea prin unele sacramente se comunica omului, din carele a lipsitu cu totul, ér prin altele se imultiesce, si pre langa aceste in tote este si gratia actuala.

Introducerea s. sacramente prin Domnulu nostru Isusu Christosu se pote demustrá seau din cuvintele sale proprie, ori din modulu de lucrare alu s. s. Apostoli, asia dara in totu casulu din s. scriptura.

Santele Sacramente le potu *administrá* in modu validu episcopii si preotii, cari suntu autorisati spre acést'a. Se liè afora S. Sacramentu alu botezului in casu de necesitate.

Primitoriulu seau *subiectulu* trebue se fia pregatitu bine, déca vré se

primésca S. Sacramentu cu demnitate si fora pecatu de mórte. Elu trebuie se fia seau in statulu gratiei, seau se fi facutu penitentie perfecta, carea se excite in elu credintia, sperare si iubire si se arete dorintia seriosa de a primí S. Sacramentu.

Santele Sacramente administrate de preoti pecatosi suntu valide, pentru-cá ele -si au puterea dela Domnulu nostru Isusu Christosu si pentru-cá eli nu conferescu grati'a dela sene, ci ace'a o da Ddiu, candu se face semnulu. Dar atari preoti comitu pecatu mare, de ora-ce prein ace'a profanáza Santulu Sacramentu.

Santele Sacramente primite in stare pecatosa inca suntu valide, dar' su- primite in modu nedemnu, pentru-cá validitatea loru nu depinde dela primitoriu. Cu cátu e pregatitu mai bine primitoriulu, cu atátu este mai mare si efectulu gratiei. Grati'a primita in modu nedemnu cu sciinti'a si cu voi'a, se pierde. Mai multu, unulu cá acel'a comite pecatu mare de nou, face blasfemia.

Observatiune!

La tractarea cestoru doue alineate din urma catechetulu trebuie se procéda cu tota discretiunea, pentru-cá pruncii in inocenti'a loru nici nu potu veni la cugetulu, cá dór' aru fi si ministri de aceia, cari ar' administrá Santele Sacramente in stare peatósá; de ace'a trebuie se amintésca numai conditiunatu, d. e. déca cumva ministrulu ar fi atunci, candu conferesce sacramentulu in cutare ori cutare stare peatosa.

Baietiloru, fia-care crestinu adeveratu trebuie se se pregatésca cu tota conscientiositatea la primirea atátoru si asia mari daruri supranaturale. Vai de acel'a, carele a primitu cu sciinti'a si voi'a ori din lene in modu nedemnu ver unu Santu Sacramentu.

Ce intielegemu sub semnulu vediutu? — Ce este impreunatu cu acestu semnu? — Ce daru primimu? — In câte moduri luera acestu daru? — Cu ce este impreunatu? — Cându póte dice omulu, cá a primitu grati'a? — De lipsa suntu S. S. Sacramente spre mantuire? — De unde scimu acést'a? — Cine dintre omeni a dusu vietia santa si totusi nu a potutu intrá in imperati'a ceriului? — Pentru-ce nu? — Candu a introdusu Domnulu nostru Isusu Christosu Santele Sacramente? — Pentru-ce dupa inviarcá sa din morti? — Care sacramentu l'a introdusu inainte de mortea sa? — Cui a datu putere se le administreze? — Pentru-ce le a introdusu Domnulu nostru Isusu Christosu? — Are fia-care omu grati'a sántftoria, pentru-cá a moritu Christosu pre cruce? — Ce trebuie se faca omulu din parte-si, cá se o castíge? — De acc'a pote primí fia-care omu Santele Sacramente? — Póte-se d. e. confirmá umu Judeu? — Remane grati'a in elu? — Câte recerintie suntu la fia-care sacramentu?

Cum trubue se fia semnulu celu vediutu? — Cine l'a introdusu? — Ce nu primesce acel'a, la care nu se aplica semnulu celu vediutu? — Ce gratie primimu in Santele Sacramente? Cine a introdusu cele siepte sacramente?

— De unde o scimú acést'a? Cine are potere de a le administrá? — Cine are potere de a le administrá pre tote? — In ce stare trebuie se fia acél'a, care le primesce? — Pote unu preotu peatosu administrá Santele Sacramente in modu validu? — Pentru-ce? — Impiedeca nedemnitatea primitoriului primirea valida a sacramentului? — Pentru-ce nu? (Vá urmá).

Respunsuri.

1. Inca in anulu trecutu in respunsulu datu la intrebarea unui Domnu preotu ne amu fostu esprimatu, cá parerea nostra individuala formata nu dupa studiu indelungatu filologicu, ci dedusa din spiritulu civilisatiunei moderne, acarei principiu fundamentalu este simplificarea lucrului, ne amu fostu esprimatu dícemu parerea relativa la cestiunea ortografiei limbei nostre, cá noi nu credemu, cá va avé viitoriu ori ce ortografia etimologica, fia ace'a cátu de moderata. In parerea acést'a ne a intaritu inca si mai tare conferinti'a professoriloru dela cele trei gimnasii romane unite tienuta in Blasiu in septeman'a Pasciloru, in carea amu observatu unu curentu puternicu in contr'a ortografiei etimologice. Pusetiunea cea mai puternica a ortografiei etimologice a fostu pana acum Blasiulu; si acum chiaru si pusetiunea acést'a puternica inca a fostu atacata, din care cauza amu disu in Nr. 7 alu foiei nóstre, cá ortografi'a etimologica lupta acum lupt'a Cartagenei inainte de cadere, va se dica, lupta desperata pentru una cauza pierduta. Recunoscemu de indreptatita dorerea venerandului Redactoriu alu foiei scolastice pentru lucrulu acést'a; o recunoscemu dorerea acést'a cu atátu mai vertosu, cá pote pucini barbati au patrunsu in spiritulu etimologiei si o au studiatu asia din fundamentu cá venerandulu Redactoriu alu foiei scolastice, care cá professoriu de limb'a romana se ocupa de unu deceniu si diumetate cu ea. Si apoi omulu se desparte cu greu de unu lucru, ce l'a aprofundatu atátu de bine. Pre langa totu respectulu inse, ce-lu avemu de cunosciintiele densului cele frumose ortografice, fia-ne iertatu a intrebá, óre candu vomu poté ajunge acoló, cá toti Romanii, cari sciu scrie si aru dorí se pota scrie cu una ortografi'a buna, se pota si face asupr'a ortografiei studiele acele frumose, ce le a facutu venerandulu Redactoriu alu foiei scolastice? Cumcá pana candu nu voru face atari studii, pana atunci li este preste tota potinti'a a serie cu una etimologia curata si corecta, se pote convinge, deca va binevoi venerandulu Redactoriu alu foiei scolastice a luá in mana ori ce scrisore a unui Romanu intelligentu, care nu a facutu atari studii ortografice cá densulu, de ar' fi acél'a chiaru si absolutu de gimnasiu cu eminentia din limb'a romana, si se va mirá de securu de caosulu ortograficu, ce-lu va afhá acoló. Pentru ce dara se se statoréscu pentru publiculu nostru una ortografia, care immens'a maiortate nu o pote inventá nice odata, nice nu o pote corectu folosi nice candu? Afora de ace'a, pana candu nu voru face toti Romanii, ce voiescu se scrie bine, atari studii, precum cu multa diligintia si sudore le a facutu vanerandulu Redactoriu alu foiei scolastice, pana atunci nu va fi uniformitate in scriere, ci fia care va scrie numai asia de bine, pre cátu i suntu de mari studiele. De ce atunci una ortografia pentru publiculu nostru, cu carea nu potemu ajunge la uniformitate nice candu? Binevoiescu venerandulu Redactoriu alu foiei scolastice, deca voiesce se se convinga, a luá in mana numai foile romanesci din anii trecuti, candu din coce de Carpati etimologia tiencá totu terenulu ocupatu,

si se va mirà ce confusiune babilonica va affá in ele in privinti'a ortograffei. Cu etimologí'a vomu ajunge acoló, de in urma nu ne vomu mai poté intielege unii pre altii, nice nu ne vomu mai poté cetí scrisorile. Ma etimologi'a este unu lucru asia de greu, cátu deca o amu pretinde dela toti Romanii, atunci toti ar' trebui se fia in cátuva filologi. Ce lucru nenaturalu inse a pretinde dela totu carturariulu se fia si filologu? Apoi ortograff'a etimologica presupune una cunoscintia si familiaritate cu limb'a latina, carea imens'a maioritatie a publiculu nostru nu o pote avé nice odata. Pentru ce se legamu dara scrierea limbei nostre de cunoscintia limbei latine, si se se pretinda, cá ore cine se cunosca mai antain una limba straina, cá se-si pota scrie pre a sa? Noi ne nascemu cu limb'a romana, si apoi se fimu necesitati a invetiá mai antaiu un'a limba straina, ca se o potemu scrie pre a nostra. Unde pote fi unu lucru mai nepracticu si mai nenaturalu?

In urma intrebamu, ce insémna a scrie? A scrie insémna a esprimá prin semne sunetele. Prin urmare scrisorea este oglind'a sunetului. Prin etimologia inse se exprima sunete, cari nu se audu si prin acést'a scrisorea aberându dela scopulu ei incéta de a mai fi oglind'a sunetului, devine nenaturala si ajunge la curiosulu ace'l'a, cá un'a se scrie si alt'a se cetesce. Prin acést'a inse scrisorea in locu de a progresá spre simplificare, regreséza, cá devine intunecata si se apropia de scrisorea cea primitiva prin concepte, de scrisoria ieroglifa. Tempulu nostru inse, care tinde totu la simplificare, atari lucruri nu le pote suferí, fienducà in locu de a usiorá impiedeca progresulu. Stenograff'a si ieroglifefe suntu cele doue extreme ale scrisorei. Etimologí'a merge indereptu spre ieroglife, fonetismulu inainte spre stenograff'a. Usioru pote vedé ori cine, pentru care se va decide tempulu nostru. Deunde tota etimologí'a dupa parerea nostra este unu balastu prea greu pentru natiunea nostra, pre care de o parte nu lu pote portá, éra de alta parte si deca l'ar portá, nu ar avé nice unu folosu. Pentru ace'a amu disu, cá spiritulu tempului de astadi nu pote suferí tempu indelungatu nice una etimologí'a, si cumea nu ne amu insielatu este dovada reactiunea cea mare, ce s'a nascutu in tota Romanimea in contra ei, si terenulu celu multu, de pre care este deja batuta; dovada este, cá chiaru si la Francesi si Anglesi, cari inca au una specia de etimologí'a — desi de altmintrule nascuta in unu modu multu mai naturalu cá la noi, fiendu-cà la eli nu filologii au puso in spatele natiunei cá la noi, ei s'a nascutu prin unu procesu orecare naturalu in istori'a limbei — chiaru si la acestia este un'a reactiune puternica nu fara viitoriu incontr'a etimologiei.

Apoi nu potemu aprobá de locu motivulu adusu de venerandulu Redactoriu alu foiei scolastice, cá etimologí'a ni a conservatu limb'a. Deca ar fi adevratu motivulu acest'a, atunci astádi nu amu mai avé limba, de ore-ce ortograff'a etimologica este unu ce cu totulu nou, si in veacurile trecute nu numai n'a fostu la Romani nice una etimologí'a, ci a fostu fonetismulu celu mai estremu, anume cirilele, si totusi limb'a nostra nu a pieritu. Cine ni a conservatu dara limb'a? Nu etimologí'a, cace n'a esistatu, ci poporulu romanu cu simpati'a lui cea mare pentru limb'a sa, si in venitoriu éراسi poporulu o vá conservá, si nice decum filologii etimologisti. Nu potemu mai departe aprobá nice motivulu, cá numai etimologistii au studiatu seriosu istori'a limbei nostre. Si intre Romani suntu destui barbati venerandi, cari au decedatu in studiulu limbei romane, si totusi nu suntu etimologisti; ma suntu si intre straini destui antietimologisti, cari au studiatu limb'a nostra din fundamentu. I vomu aruncá

ore pre toti acestia in taber'a diletantiloru? Credu că a face din eruditie monopolu numai pentru etimologisti nu voiescu chiaru nice etimologistii.

In urma venerandulu Redactoriu a foiei scolastice face alusiune la impregiurarea, că foi'a basericésca inca se tiparesce cu ortograffia etimologica. Ast'a e dreptu. Inse ortograffia foiei basericesci nu este totu un'a cu opiniunea individuala a Redactorului ei. Foi'a basericésca trebie se se tiparésca cu ortograffia voita de celi mai mari. Ast'a inse nu impiedeca pre Redactoriulu ei se nu aiba alta opiniune individuala in cestiunea ortograffica, carea si acum si de alta data si o a esprinat cu tota francheti'a fara a se rusiná de ea. Prin ace'a că Redactoriulu foiei basericesci tiparesce foi'a cu ortograffia etimologica că unu fiu ascultatoriu s'a supusu numai vointiei acelor'a, cari au inspectiunea suprema preste foia; de opiniunca sa individuala inse nu a abdsu nice cându.

2. In numerulu 6 alu organului acestuia amu fostu aretatu publicului nostru cetitoriu, cum „Ortodocsulu“ din Bucuresci s'a surprinsu pentru-că academi'a scientifica din Bucuresci a votatu unu ajutoriu ore care eruditului profesoru Nilles din Insbruck, că acest'a se-si pota tiparí unu opu alu seu, care mai bine de diumetate se ocupa cu istori'a basericésca a Romaniloru de sub coron'a Santului Stefanu. S'a fostu surprinsu „Ortodocsulu“, pentrucă densulu a aflatu, că opulu acest'a, desi inca nice n'a esitu, totusi e „tendentiosu“. „Ortodocsulu“ acum in numerulu seu 13 din anulul acest'a ni raspunde si dice, că insusi noi amu sustienutu asia ceva, de ore-ce in numerulu 6 amu fostu dñsu că academi'a neconsiderandu de locu efectele confesionali ale opului acestui'a a lucratu forte bine, cându a votatu ajutoriulu acest'a. „Asia dara“, dice „Ortodocsulu“ „ne increditiéza insasi Foi'a basericésca acum, că cartea invetiatalui Iesutu tinde la scopuri confesionali“. Forte bine! Numai marturisimu „Ortodocsulu“ sinceru, că noi nu amu negatu nice odata, că cartea lui Nilles nu are si scopuri confesionali, ci dicemu si acum, că scopulu ei este apropiarea basericeii romanesci desbinate éراسi la baserie'a mama, va se dica unu scopu puru confesionalu. Acést'a nu o negamu nice acum. Si pre langa tote aceste totusi nu concedemu, că amu ff dñsu cea ce a dñsu „Ortodocsulu“. Nu căce „Ortodocsulu“ nu a dñsu, că opulu are scopuri confesionali, ci a dñsu că e „tendentiosu“ intre cari amendoue domnesce un'a mare deosebire. Celu ce urmaresce scopuri confesionali, acel'a cultiva literatur'a in modu onestu, si nu este avisatu la falsificarea adeverului. Celu ce scrie inse opuri tendentiose, acela nu mai cultiva literatur'a in modu onestu, ci acel'a trebie se falsifice adeverulu la totu pasiulu. Ore „Ortodocsulu“ nu urmaresce scopuri confesionali? Ce ar dice, deca cineva ar sustiené despre elu că e „tendentiosu“, si inca deca ar dice pana cându inca nice nu l'a vediutu? Éra Academi'a a facutu forte bine, că nu a consideratu nice ce'a ce dicemu noi, nice ce'a ce dice „Ortodocsulu“ despre cartea lui Nilles, ci a consideratu singuru numai valoarea lui scientifica. Apoi noi credemu, că nice „Ortodocsulu“ nu va dñce, că un'a carte, ce urmaresce scopuri confesionali, nu pote avé si valere scientifica. Apoi deca cineva din cetitorii „Ortodocsulu“ s'a mai indoitu despre ace'a, câtu de la locu a fostu ajutoriulu academiiei votatu Parintelui Nilles, aceluia a trebuitu se-i piera tota indoiéla, cându a vediutu in „Ortodocsulu“ cuprinsulu opului acestuia dupa cum s'a publicatu in „Foi'a basericésca“ Nr. 5., deore-ce de acoló s'a potutu convinge, câtu de pre largu se ocupa opulu acest'a cu Romani, si ce meritu are pentru literatur'a istoriei nostre basericesci, carea Academi'a e chieamata, se o promoveze. In urma „Ortodocsulu“ că se-si

escuse acuz'a sa, cã opulu e „tendentiosu“, se provoca la impregiurarea cã autoriulu este Jesuitu. Ore unu Jesuitu nu pote scrie adevverulu? Deca „Ortodocsulu“ e de parerea, cã totu ce scrie unu Jesuitu e „tendentiosu“ atunci l'am rogã între alte multe opuri de ale Jesuitiloru tare pretiuite in lumea invetiatiiloru se probeze lucrulu acest'a numai despre opulu Jesuitulu Secchi intitulatu *Le solei* = soarele, celu mai celebru opu astronomicu din secululu nostru. Cu greu i va succede inse lucrulu acest'a; ma credemu cã deca s'aru încercã se faca asia ceva, multi chiaru dintre ortodocsii „Ortodocsulu“ si inca chiaru din Romani'a i s'ar' opune si aru luã pre Jesuitulu in aperature.

3. Domnului care ne a întrebatu, cã pre ce se baséza datin'a de a dá moribundului in or'a morței una lumina aprinsa in mana, precum si datin'a de a deslegã mortului manile si petiorele in ainte de ce s'ar' acoperi, si in urma cã ce însemnéza cuvintele din urma dela immormentare: *vecinic'a pomenire*, ce le dice preotulu, cându arunca pamentu pre mortu, i respondemu :

a) Datin'a de a dá moribundului una lumina aprinsa in mana in or'a morței se baséza pre parabol'a din Sant'a Evangelia despre fetele, cari au esitu cu candelule aprinse in aintea mirelui. Moribundulu inca merge chiaru atunci in aintea mirelui, si pentru ace'a credintiosii s'au indatinatu a-i dá una lumina aprinsa in mana.

b) Datin'a de a deslegã mortului manile si petiorele in ainte de ce s'ar' acoperi cu sicriulu se baséza erasi pre sant'a Evangelia, unde se enaréza, cum Mantuitoriulu cându a inviatu pre Lazaru din morti, a demandatu se-i deslege legaturile dela mani si dela petiore. Astu-feliu mortiloru in ainte de ce aru intrã in pamentu, li se deslega manile si petiorele, cá la inviere se fia liberi.

c) „*Vecinic'a pomenire*“, ce se canta mai pre urma la immormentare, este cuvintulu de remasu bunu, ce-lu dîcu celi vii celui mortu. Cându pornesce cineva in una caletoria, atunci i poftimu de comunu caletoria buna. Cându pornesce inse in cealalta lume, atunci i poftimu prin cuvintele: „*vecinic'a pomenire*“ cá numele lui in veci se se amintesca nu pre pamentu, cá aci nu pote fi amintire vecinica fiendu pamentulu trecutoriu, ci in imperati'a ceresca. Cuvintele aceste suntu ultimulu adieu, ce-lu dicemu mortului.

4. Domnului, care ne a întrebatu despre unu autoriu germanu seau francesu, ce tractéza istori'a universalã in spiritu crestinu, i respondemu, cã germanu mai bunu este alu professorelui Weisz din Gratz in 8 tomuri esitu numai de curundu, apoi alu italianului Cesare Cantù tradusu pre limb'a germana, si si pre cea magiara, si dupa ace'a a Protestantului Adolf Menzel. Francese suntu mai bune alui Capefigue si Poujoulat. Cele germane se potu procurã prin librariulu Mayer din Vien'a. I Singerstrasse Nr. 7, éra cele francese prin librariulu Victoru Palme din Paris rue de Grenelle-saint-Germain 25.

In ditele aceste s'a inceputu lucrulu la unu nou edificiu culturalu in Blasiu. Escellentia S'a Prea Santitulu Metropolitu, care in 27 l. c. a plecatu la Pest'a, si a propusu a edificã inca unu edificiu nou incedendu dela edificiuu gimnasialu in diosu spre baseric'a parochiala. Edificiuu acest'a va fi destinat in ctagiulu primu pentru institutulu preparandialu archidiecesanu, éra rendulu din diosu pentru scolele normali, cá astufeliu fiendu preparand'ia in unu edificiu cu scolele normali elevii preparandiali se pota face in aceste si pracsã. Edificiuu va costã 15 mii fl. si pre 1-a Sept. a. c. va fi gata si predatu scopului.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografi'a Seminariulu gr-cat in Blasiu.